

A SZERETET HATALMA

1 Kor 13, 1—13

A 8. Zsoltár 4—6 verseiben ezt olvashatjuk: „Mikor látom egeidet, a te ujjaidnak munkáját, a holdat és a csillagokat, amelyeket teremtettél: micsoda az ember — mondom — hogy megemlékezel róla, és az embernek fia, hogy gondod van reá? Hiszen kevéssel tetted őt kisebbé az Istennél, és dicsőséggel és tisztességgel megkoronáztad őt“.

A világ egyik legnagyobb tudósa, Harlow Shapley, Darwin szellemében arról beszél, hogy az ember folytonos fejlődésben van addig a korszakig, amíg a szellem és a lélek eddig nem is sejtett tökéletesedési fokát el nem éri. Ehhez a megállapításához azt a megjegyzését is hozzákapcsolja, hogy e szó: együttműködés (kooperáció) az az erkölcsi elv, amelyre az embernek fennmaradása reménységét fel kell építenie. Az egyik feltevés szerint Isten az embert az angyaloknál csak valamivel tette kisebbé. Egy másik feltevés szerint az ember képes szinte elérni Isten magasságát.

Az éremnek másik oldala az, hogy a legkiválóbb biológusok arról beszélnek, hogy ha nem is hirtelen, de fokozatosan lesüllyedhet az ember a dinosaurusz nevű őszállat állapotába, amikor szembe kell néznie megsemmisülésével, mert a környezetéhez való alkalmazkodásra teljes mértékben képtelenné válik. Szerintük ez az állapot bekövetkezhetik, ha az ember nem találja meg legégetőbb problémáinak megoldását.

A közvélemény csak lassan, fokozatosan ébred rá a környezetünkkel való sok visszaélésre, annak kihasználására, sőt megmérgezésére. Sok vonatkozásban nem voltunk és nem vagyunk elővigyázatosak. Kifosztottuk a természetet, megmérgeztük a földet, a levegőt és a vizet, mindenféle kártékony, egészségtelen anyaggal. Egyik tudósunk megállapítása szerint egyedül az Egyesült Államokban évenként 2 és fél billió tonna méreggel szennyezzük be környezetünket.

Mindemellett meg kell említenünk a szörnyű veszélyt, amely a fehérek és feketék egymással való küzdelmében társadalmunk egységét egyre nagyobb mértékben fenyegeti Amerikában, Rodéziában, Dél-Afrikában és máshelyt.

Ezenkívül nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a fehérek és sárgák közötti harcot, amely Kelet és Nyugat között ma folyik. Eljöhét az idő, amikor a technológia képes lesz az emberiséget megsemmisíteni.

Mindezt bevezetésképpen mondtam el mindahhoz, amiről nektek a mai napon beszélni szeretnék. A nagy amerikai unitárius, Channing Ellery Vilmos írja emlékezéseiben, hogy prédikációiban, bármilyen kérdéstről szóltak is azok, mindig valamilyen formában előtérbe került az ember méltóságának a fenséges eszméje, — és én, részben saját tapasztalataim alapján, részben mint Channing buzgó tanítványa szeretném kihangsúlyozni azt, hogy ez a nagy kérdés állott a múltban is és áll ma is gondolkodásom és érdeklődésem középpontjában.

Pál apostol, a mindenkori irodalom egyik legfenségesebb szövegében ezt mondja: „Most pedig megmarad a hit, remény és szeretet, e három, ezek között pedig legnagyobb a szeretet“. Pál apostol azonban nem csupán erről a három tulajdonságról beszélt. Szüntelenül hangoztatta, hogy van múlandó és van maradó az életben és e három tulajdonságban az élet igazi értékeit csupán egybefoglalta. Nem sokkal előtte Jézus, a történelem legnagyobb humanistája nem csupán arra hívta fel a figyelmünket, hogy a szombat van az emberért és nem az ember a szombatért, és egyetlen nap sem megszentelt, amelyen az ember nem tép kalászt az éhezőnek, nem gyógyítja a beteget és nem látogatja meg a börtönben vergődőt, — hanem azt is erőteljesen hirdette, hogy az élet legfőbb mértéke és legnagyobb ajándéka a szeretet, és hogy a szeretet nem ismer félelmet, hogy a vallás nem merülhet ki szertartások gyakorlásában, vagy az „Uram, Uram“ egyszerű ismételtetésében, hanem annak lényege a szeretet gyakorlása a felebarát iránt, sőt még az ellenség iránt is.

Ballou Hózeás, az Egyesült Államok legnagyobb univerzalista prédikátora, aki az evangéliumi szeretetet prédikálta, szemben azzal a dogmával, amely az embernek a haragvó Isten általi kárhozát hirdeti, megingathatatlan meggyőződéssel hirdette azt is, hogy ha szeretet van bennünk, a világon semmi nem árthat nekünk, ha pedig nincs bennünk szeretet, cselekedeteinknek nincs semmi értékük.

Egy másik híres prédikátor, Gibran Kahlil pedig azt hirdette, hogy „ha a szeretet megragad minket, kövessük annak irányítását, bármilyen nehéz és meredek úton vezessen is minket. És ha a szeretet szárnyai átölelnek, engedjünk ennek az ölelésnek. A szeretet, amiképpen megkoronáz, keresztre is feszíthet. De a szeretet mégis önmagában az ember számára mindenképpen elegendő“.

Csodálatos ez a szó, szeretet, Testvéreim! Ki képes igazán ismerni annak titkait? Csak annyit tudunk, hogy a hidrogén jelenlétének formájában valósította meg a világegyetem létrejövetelét, hogy ez áll a gravitációs erőnek a középpontjában is, amely egybetartja a földet és irányítja annak titkait? Csak annyit tudunk, hogy a hidrogén jelenlétének formáját, amelyet Noéminak tett, így hangzik: „Ahová te mégy, oda megyek én is, ahol te megszállsz, ott szállok meg én is, néped az én népem és Istened az én Istenem“.

Ez volt a lényege annak a teljes odaadásnak, amely Dantét Beatrix-hoz, vagy Browning Róbertet Barrett Erzsébethez kapcsolta. Ez testesült meg Assiszi Ferenccben, aki szerzetestársait és a szegényt és minden embert szent és feltétel nélküli szeretettel szeretett, és aki a legenda szerint a madaraknak is prédikált és meggyőző erejével még a vadállatot, a farkast is megszelídítette. Florence Nightingale, ez a nagyszerű angol asszony, akit a londoni Essex unitárius egyház nevelt, a krími háború idején egyformán részesítette szent szeretetmunkájában a katonákat és a polgári személyeket, bár, amint visszaemlékezésében írja, az általa gyakorolt szeretet állandóan azzal fenyegette, hogy „álmai halomra dőlnek, amiképpen az északi szél elpusztítja a kert virágait“. Cawell Edit pedig Belgiumban tett a háború idején nagyszerű tanúbizonyságot a szeretet

erejéről, amikor egyformán ápolta az ápolásra szorulókat arra való tekintet nélkül, hogy barát vagy ellenség volt-e az illető.

Különféle szavak állanak rendelkezésünkre annak kifejezésére, amiről elmélkedünk. Agapé, ez a görög szó szellemi, lelki szeretetet jelent, a testvér, a hozzánk legközelebb álló és nekünk legkedvesebb, valamint minden férfi és minden nő iránt. Caritas, ez a latin szó inkább a jóakaratot, a segítőkészséget, a szolgálni akarást fejezi ki. És Eros, amely szintén latin eredetű, a férfi és nő egymás iránti szép kapcsolatát, a testi szerelmet és a lojalitást, a hűséget jelenti, azt, amit a modern társadalom oly gyakran nevetségessé próbál tenni és lealacsonyítani. A szeretet éppen annyira misztérium, mint az ember, vagy mint Isten, vagy mint maga a világegyetem, vagy mint az édesanyának gyermeke iránti szeretete, vagy mint Dávid és Jonathán egymás iránti hűsége, vagy mint Schweitzer Albert felesége és főápolónője iránti szeretete, akik egymás mellé vannak eltemetve, az ő saját sírja mellé, és misztérium az ő kollégái, betegei és minden szenvedő ember iránti szeretete; misztérium Waldo Emersonnak fiatal menyasszonya iránti szeretete, akinek szenvedéseit és korai halálát feledni nem tudta soha. Emlékezetembe idézem egy fiatalkori barátomat Bostonból, az Izrael templom rabbiját, Lóth Liebman Józsuét, aki a lélektan és vallás kapcsolatáról írta első nagyszerű könyvét, és aki tudta azt, hogy az élet művészete, a szellemi egészség önbecsülést, önmaga iránti szeretetet, de ugyanakkor a testvér és felebarát iránti szeretetet is jelenti, legyen bár szamaritánusról, zsidóról, angolszászról, oroszról vagy kínairól szó.

Ez ünnepi órában emlékezem Martin Luther Kingre, aki négy évvel ezelőtt az északamerikai unitárius univerzalista nagygyűlésen többek között ezt mondta: „Habár ti üldöztök és elhanyagoltok minket, mi szeretni akarunk titeket; habár megfosztotok minden jogunktól, bántalmazátok gyermekeinket és eltapossátok őket a nagyvárosok utcáin, mi szeretni akarunk titeket; és habár ti megvették és megölték minket, mi mégis szeretni akarunk titeket“. Ezek alig elhíhetők kijelentések, pedig valóban elhangzottak; és habár az ilyen élet számunkra alig elképzelhető, Luther King valóban ilyen életet élt.

Ez alkalommal japán testvéreimre is gondolok, akikkel két évvel ezelőtt ültünk néhányan egy japán városban a tárgyalóasztal mellett, vallások közti megértésről és együttműködésről beszélgetve. A napnak a végén a japán résztvevők egyike felállott és ezt mondta: „Ha ismertük volna annakidején egymást, úgy ahogy ma egymást megismertük, egészen bizonyos, hogy mi nem bombáztuk volna Pearl Harbort, ahogyan azt harminc évvel ezelőtt tettük, és önök se dobták volna le azokat a bombákat, amelyek olyan szörnyű pusztítást vittek végbe Hirosimában és Nagaszakiban.“

Természetesen a nemzetekben megvan az a felfogás, hogy a támadás és erőszak életünkhöz hozzátartoznak. Nekem azonban az a szilárd meggyőződés, hogy az erőszak semmiképpen nem lehet a mi módszerünk, se Vietnamban, se máshelyt. Véleményem szerint az ország védelmére kiadott sok-sok billió dollár sem jelenthet megoldást. Szüntelenül azért imádkozom, hogy a védelmi politika helyett nemzeti életünk üllőin a szellem és az igazságosság kardjait kovácsoljuk.

Személyes életünkben is van bennünk hajlam arra, hogy elkülönültségbe húzódjunk vissza és a gyűlölet fegyvereit élesítsük a rajtunk kívül állók ellen. Pedig meg kell tanulnunk, hogy szenvedélymentesekké és résztvevőkké váljunk. Vallásunk arra kötelez, hogy legyünk alázatosak Istenünk előtt, hogy igazságosan cselekedjünk, szeretetet és irgalmasságot gyakoroljunk, hogy adjunk és megbocsássunk. Vallás nincs ott, ahol önzés, bosszú és a szív keménysége uralkodnak. Hinnünk kell abban, hogy testvérek vagyunk, hogy a szeretet elúzi a félelmet, és hogy a rosszat is le tudjuk győzni a jóval. Ezt mindaddig elég komolyan nem próbáltuk meg.

Egy lelkészünk, James Blake hitvallás helyett ezt írta temploma falára: „Ennek a templomnak a szelleme szeretet, törvénye pedig a szolgálat. Ez a mi parancsolatunk: egymással békességben élni, keresni az igazságot a szeretetben és segíteni egymást“. Erre a szeretetre van minden embernek nagy szüksége.

Szükségünk van nevelésre; szükségünk van jó kormányzatra; szükségünk van templomokra; szükségünk van hitre és reménységre, — de mindenekelőtt szükségünk van szeretetre, mert mindezek között a legnagyobb a szeretet. Egyetlen ember sem él egy szigeten, senki sem él egyedül. Mi egymáshoz tartozunk, egymást el kell szenvednünk, és együtt kell örülnünk az örülőkkel. Szükségünk van arra, hogy a szeretet szálai miniket egybekapcsoljanak, mert azt semmiféle hatalom meg nem semmisítheti.

Amikor Hilary és Tensing utolsó kapaszkodásuk előtt állottak, hogy a Monteverest legmagasabb csúcsát elérjék, hogy a világ tetején álljanak, meghódítva az eddig meg nem hódított magasságot, — egymást egy hat méter hosszú kötéllel egymáshoz kapcsolták, hogy egyikük se eshessék le, vagy egyikük se menekülhessen meg a másik nélkül, és fogadalmat tettek arra, hogy egyikük se fogja elmondani egyetlen élő léleknek se, hogy kettőjük közül melyik tette elsőnek lábát a legmagasabb csúcsra, mert azt ketten együtt akarták megtenni.

A vallás és a nemzetek nagy feladata ma, és tudjuk, hogy ez nagyon nehéz, de éppen annyira szükséges feladat, hogy ilyen magasságokhoz hasonló szellemben mi is felemelkedjünk: Ilyen ünnepélyes és elszakíthatatlan szövetségességre van mindannyiunknak szükségünk. Ez kell legyen a kapocs fehér és fekete ember között. Ez kell legyen a világ népeinek közös erőfeszítése, akkor is, ha a Mars meghódításáról, vagy az igazságosság és a békesség e földön való királyságának megteremtéséről van szó. A Biblia szerint eljön az idő, amikor a földön nem lesz többé félelem és mindenki egygyé fog válni a szeretetben. „Most pedig megmarad a hit, remény és szeretet, e három, és ezek között legnagyobb a szeretet“. Ámen.

Dr. DANA MCLEAN GREELEY

az unitárius világszövetség
elnöke

A LELKI OTTHON ÉPÍTÉSE

1 Pt 2, 5

A háznak az ember életében kettős szerepe van: a házban otthonosan érezzük magunkat és a ház véd minket kívülről, veszélyek ellen. Bárhol laktak is az emberek a múltban és bárhol laknak ma, mindig arra törekedtek, hogy itt a földön egy hely, egy látható hajlék megépítése által magukat otthonosan érezzék. Ez alkalommal azonban én sokkal inkább egy szellemi, lelki, benső lakásról szeretnék beszélni. Amikor Ábrahám a pusztán keresztül vándorolt, sátort épített magának. A lelki közösség, a hitben való közösség egy ilyen ház, ahol mi együtt magunknak bensőséges otthont teremtünk, hogy ott egymással szeretetben és békességben élhessünk.

A háznak tehát kettős célja van: kívülről véd eső, vihar, zivatar ellen, de a házba be kell engedni a kívülről jövő napsugarat is. A háznak nyitva kell állania, ablakokkal és ajtókkal kell rendelkeznie. A háznak nem szabad óvóhelynek vagy várnak lennie, ahova az ember be legyen zárva. Az óvóhely-gondolatnak, amennyire az lehetséges, életünkben el kell tűnnie. A házban ki- és bejárhatunk. A házban örvendhetünk minden szépségnek és jónak, ami künn az életben létezik. A modern templomokat is nagy ablakokkal építik, hogy azokon keresztül minél tisztábban és teljesebben tekinthessünk ki a világba. Az az igazi életművészet: magunknak egy ilyen nyitott és mégis védő, oltalmazó otthont építeni.

Egy lényeges dologban egyet kell értenünk: amennyire az lehetséges, *együtt* kell építenünk. Az idősebbek a fiatalabbaknak, a fiatalabbak az idősebbeknek építenek otthont. Férfiak az asszonyok számára is, asszonyok a férfiak számára is építenek otthont. Őt talentummal rendelkező emberek egy talentummal rendelkezőknek építenek otthont és az egy talentummal rendelkezők megértik, hogy a hitbeli lélek-közösségben a több talentumú emberek számára is kell helynek lennie. Mindenki azokkal a talentumokkal dolgozik, amelyeket ajándékképpen kapott.

Igen, mi nem csupán azzal építünk, *amink* van, hanem azzal is, *amik* vagyunk; élő kövekként kell az életben szolgálnunk.

Mi tehát a közösség számára építünk lelki otthont, de kell tudnunk abban időnként egyedül is élnünk. A hit ismeri az egyedülvalóság és az elhagyatottság időszakát is. Ez a hajlék egy különleges, sajátos otthont; nagyon sok nagy ellentét: a fiatal és az öreg, a férfi és a nő, a bölcs és az egyszerű, a közösség és az egyedülvalóság ellentétei békésen kiegyenlítődnek benne.

A húsvét és pünkösd közti 50 napos időszakot lényegében a növekedés és az építés határozza meg. Húsvét a kezdet és pünkösd, az ötvenedik nap, a beteljesedés. Az első keresztény gyülekezetben ez a lelki aratás időszaka volt. Ma ezt mondjuk: húsvétkor a nagy épület első köve helyeződött el; ez az első kő Jézus. Erre a kőre kell építenünk, bármilyen nehéz legyen is az. Mert ez az igazi kőszikla, különben homokra építünk. Ez a bölcsék köve (a tudománynélküli bölcséké is); ez a szeretet köve, a kényesítés nélküli békesség köve; éppen ezért az ellenkezésnek és a botrán-